

Koller Renáta munkáihoz

A II. világháborút követően a vajdasági magyar alkotók – néhány kimagasló egyéni teljesítménynek köszönhetően – kivették részüket a jugoszláv képzőművészet modern(ista) arculatának megformázásából. A 60-as években a topolyai Ács József és a szabadkai Petrik Pál az enformel festészet alapjainak elhelyezésében jeleskedett, a 70-es években pedig a főként magyar fiatalokból verbuválódott Bosch+Bosch csoport tagjai – Kerekes László, Csernik Attila és Szombathy Bálint – került az élvonalba, megalkotva a konceptuális művészet anyagtalanított poétikáit a még egységes délszláv államban, időbeli szempontból némileg megelőzve a fővárosi nemzedéktársakat is.

A nemzetközi kortárs művészetszemlélet hullámcsapásai akadálytalanul csaphattak be a nyitott Jugoszlávia határain, hogy tápot adjanak a helyi normákkal elégedetlen fiataloknak. Az új művészeti értékrend megteremtésének fontos részeként például gyökeresen átértékelődött a természet és az emberi test jelenléte és értelmezése a művészetben. Amíg a természeti táj oly módon értékelődött fel, hogy megszabadult „háttéri”, dekoratív szerepkörétől, amelybe a provinciális festészet kárhóztatta évszázadokon keresztül, addig az emberi test is ehhez hasonló funkcióváltásnak lett a tárgya (land art, body art). A konceptuális fotómunkákban az alkotók elsősorban saját személyüket idézték meg és tulajdon testükkel dolgoztak, annak felületét tekintve a leképezés helyének, illetve formázási anyagának.

Mindebben a belgrádi Marina Abramović járt elől, aki akcióiban testi és pszichikai épségét veszélyeztető kémiai és fizikai ráhatásoknak tette ki magát. A 60-as évek végén azonban egy újvidéki alkotó, jelesül Ladik Katalin is hasonló utat taposott. Ő kevésbé bizonyult önmarcangolóknak, és elsősorban erotikus felhangokkal megtűzdelt performanszaival hívta fel magára a figyelmet. A nőművészek radikális megnyilvánulásai egybeestek a nemi emancipáció korabeli társadalmi törekvéseivel – például az oly gyakran hangoztatott szexuális felszabadítás valós gyakorlatával –, de ugyesen elkerülték az ugyancsak éledező feminista mozgalom ideológiájának behatását.

Amikor az újvidéki Koller Renáta (1976) a második ezredfordulón pályára lépett, elődei már keményre tapostak egy lehetséges ösvényt annak a sztrádának a részeként, amely a női test hangsúlyos művészeti jelenlétére alapozódik. Koller emellett már egy gyökeresen megváltozott világ gyermekeként jutott első jelentősebb felismeréséhez: történelmi értelemben éppen csak hogy túl volt a NATO

Koller Renáta

bombatámadásaival véget ért délszláv háború időszakán, egy olyan társadalmi helyzetben találva magát, amelyben nem mutatkozott világos elképzelés a tranzíciós válságból való hatékony és gyors kilábalást illetően (zárójelbe kívánkozok: a szerb társadalom immár húsz esztendeje keresi a kiutat abból a krízisből, amelybe Jugoszlávia szét- esése és Koszovó elvesztése után került). A háborús helyzet valós élménye azonban – érdekes módon – Kollert nem az öndestrukciós nyelvi megnyilatkozás felé vitte, vagyis arra, amerre már létezett némi helyi hagyomány a 60-as, 70-es évek radikális művészeinek jóvoltából. Útja inkább a fogalmi csatározások felé kanyarodott, annak dacára, hogy esetében a testi feltárulkozás mértéke és módja cseppet sem visszafogottabb annál, mint ami Abramovičnál vagy Ladiknál tapasztalható. Sőt.

Koller azonban másképpen mutatkozik kihívónak. Egyrészt elutasítja a testi-lelki önsanyargatás ismert poétikáit, másrészt nem játszik rá a nyers szexualitásra, kerüli azokat a banálisan egyszerű gondolati összeillesztéseket, amelyek akaratlanul is benne vannak az ilyen kapcsolódási lehetőségekben. Nyelve közvetlen, de a szellem, nem pedig a matéria szolgálatában áll, amikor védtelen testét ütközteti a múlt és a jelenkor legmeghatározóbb ideológiai szimbólumaival. Nem annyira a hamis helyi mítoszokkal viaskodik, hanem a globális hatalmi struktúrák jelképrendszerét vetíti rá önmagára, a szuverén emberi egyediségre. Nála a meztelenség ama védtelenség szinonimája, melyet folyamatosan elszenvedünk a médiumok agymosó technikáinak nyomása alatt és a létünket alapjaiban befolyásoló pénzintézetekkel szembeni könyörtelen függőségben. A politikai és a pénzügyi ideológia közötti egyensúly felbomlásának láttamozása Koller munkáiban hatásos vizualitás által tételeződik.

Fotómunkái roppant kihívóak, s nem annyira a női ösztönösség, mint inkább az intellektuális tudatosság dominál bennük. Koller angazsáltsága végül is kritikai erejének és merész nyitottságának köszönhetően válik ki a kortárs vajdasági és szerbiai művészeti színen.

Awakening of Nazism

